

Folkbildning med asylsökande 2023

— Svenskundervisning med ukrainska flyktingar
och asylsökande

FÖRORD

Folkbildningen har sedan 2015 fått ett särskilt statsbidrag som gjort det möjligt att arbeta med asylsökande och vissa nyanlända invandrare. Uppgiften har varit att höja deras kunskaper i svenska språket och om det omgivande samhället i syfte att skapa en meningsfull väntan under asylprocessen och påskynda etableringen för personer som beviljas uppehållstillstånd. Sedan 2022 inkluderar målgruppen även ukrainska medborgare som befinner sig i Sverige under masskyddsdirektivet. Denna rapport är återrapportering till regeringen av verksamheterna svenska från dag ett och vardagssvenska under 2023.

Storleken på statsbidraget minskade kraftigt jämfört med 2022 och inget nytt anslag har aviserats för 2024.

Prognoser för kommande år visar på att antalet personer inskrivna hos Migrationsverket kommer att ligga kvar på ungefär samma nivå som under 2022 och 2023.

Utredningen om Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd (SOU 2023:25) rekommenderar att folkbildningen tilldelas anslag från och med år 2027 för att arrangera förberedande kurser inför ett nytt system med kunskapstester. Innehållet i de av utredningen föreslagna kurserna ligger mycket nära innehållet i svenska från dag ett och vardagssvenska. Det är därför viktigt att den kapacitet och det strukturkapital som byggts upp för folkbildning med asylsökande i Folkbildningsrådet inte avvecklas i förtid.

Folkbildningsrådet bedömer att verksamheten under 2023 väl svarar mot bidragets syfte och mål. Vi ser också att folkbildningen långsiktigt kan och vill bidra på sätt som få andra aktörer i det svenska samhället kan. Vi hoppas därför att folkbildningens aktörer får ett förnyat förtroende att bidra till en meningsfull väntan, snabbare integration och påskyndad etablering på den svenska arbetsmarknaden.

Mats Bernerstedt

T.f. Generalsekreterare

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Verksamhetens omfattning	5
Verksamheternas genomförande och resultat.....	5
Folkbildningsrådets bedömning	6
Inledning	7
Uppföljning av folkbildning med asylsökande & ukrainska flyktingar 2023 ...	7
Insatsens ramar och finansiering	9
Förhållandet till tidiga insatser för asylsökande (TIA)	9
Det har funnits knappt 29 miljoner att fördela år 2023	12
Verksamheten i siffror	13
Målgruppen och unika deltagare 2023.....	13
Studieförbundens folkbildning med asylsökande.....	15
Folkhögskolornas folkbildning med asylsökande	17
Spridning i landet och regionala skillnader.....	17
Distansstudier 2023.....	19
Vilka var deltagarna?	20
Verksamhetens genomförande	22
Flera strategier för att möjliggöra deltagande	22
Aktivt rekryteringsarbete.....	23
De flesta har haft kontakt med länsstyrelserna eller Migrationsverket	24
Ett interaktivt, individanpassat och deltagardrivet arbetssätt	25
Distansverksamheten liten men betydelsefull.....	26
Verksamheterna har utgjort viktiga mötesplatser för ukrainare	27
Ett strukturkapital av framgångsfaktorer	29
Utmanande att möta stora behov med begränsade resurser.....	30
Aktivt arbete för samma villkor för män och kvinnor	31

Verksamhetens resultat	33
Ökade färdigheter i svenska och samhällskunskap.....	33
Meningsfull väntan och påskyndad framtida etablering.....	34
Verksamheten 2015–2023	35
Avslutande diskussion	39
Verksamheten motsvarar bidragets syfte.....	39
Folkbildning för nyanlända skapar förutsättningar för lyckad integration....	40
Framåtsyftande förslag	41
Referenslista	45
Tabellbilaga	47

Sammanfattning

Verksamhetens omfattning

Under 2023 fördelade Folkbildningsrådet knappt 29 miljoner kronor till studieförbund och folkhögskolor för särskilda folkbildningsinsatser med asylsökande, vissa nyanlända invandrare och flyktingar under masskyddsdirektivet. Detta innebar en minskning med knappt 110 miljoner jämfört med 2022. Syftet med insatsen är att ge en meningsfull sysselsättning och påskynda en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd. Insatserna ska stärka kunskaperna i svenska språket och kunskaperna om det svenska samhället samt främja deltagande i arbets- och samhällsliv.

Verksamheten hade under året cirka 6 000 unika deltagare, vilket är en minskning med knappt 10 000 personer från 2022. Målgruppen för verksamheten bestod av knappt 63 000 personer och folkbildningen nådde därmed nio procent av målgruppen, vilket är en minskad andel från föregående års 25 procent. Den stora majoriteten av deltagarna deltog i studieförbundens verksamheter.

Studieförbunden genomförde 2023 drygt 1 300 arrangemang om cirka 51 000 studietimmar som hade drygt 13 000 deltagare (ej unika). Svenska från dag ett var den vanligaste arrangemangstypen med knappt 77 procent av antalet arrangemang och vardagssvenska utgjorde drygt 23 procent av arrangemangen.

Folkhögskolorna genomförde 2023 drygt 7 000 deltagarveckor och drygt 9 000 kursdagar, med sammanlagt 747 deltagare (ej unika).

Kvinnornas andel av deltagarna låg under 2023 på ungefär samma nivå som 2022 med ungefär 70 procent av alla deltagare i studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet. I målgruppen var andelen kvinnor 48 procent. Verksamheten har bedrivits i 169 kommuner och i samtliga län.

Verksamheternas genomförande och resultat

Verksamheten fokuserar på kunskaper i svenska, framför allt muntlig kommunikation, och kunskaper om det svenska samhället men har också innehållit inslag av kultur, fysiska aktiviteter och studiebesök i olika delar

av samhället. Enligt anordnarna har de allra flesta utvecklat sina färdigheter i svenska språket utifrån sina förutsättningar och fått en ökad förmåga att förstå och agera i det svenska samhället. Anordnarna märker det till exempel genom att deltagarna kan gå igenom sfi-undervisningen snabbare och att deltagandet förkortar etableringstiden. Deltagandet har skapat en meningsfull sysselsättning i en annars stressande och ofta utdragen asylprocess. Deltagandet har inneburit struktur och rutiner, aktivitet och gemenskap, vilket i sig har motverkat psykisk ohälsa, ökat deltagarnas självförtroende och bidragit till nya sociala nätverk.

Under 2022 mötte studieförbund och folkhögskolor upp tillströmningen av flyktingar från Ukraina genom att snabbt utöka verksamheten. Situationen för flyktingar från Ukraina har fortsatt varit en central del av verksamheten även under 2023. Verksamheterna har utgjort viktiga mötesplatser för ukrainare, bland annat genom att ge en känsla av normalitet, struktur och sammanhang i en annars turbulent tid.

Distansstudiernas andel av verksamheten har fortsatt minska kraftigt, från 49 procent av studieförbundens verksamhet 2021, till 15 procent 2022 och 11 procent 2023. Från 8 procent av folkhögskolornas deltagarveckor 2021, till under 1 procent 2022 och knappt 2 procent 2023.

Folkbildningsrådets bedömning

Folkbildningsrådets bedömning är att verksamheten 2023 har uppfyllt bidragsgivningens syfte och mål.

Utifrån anordnarnas rapportering kan man sluta sig till att folkbildningens pedagogik och metodik lämpar sig väl för den verksamhet som finns inom folkbildning för asylsökande.

Under åren som verksamheterna genomförts har folkhögskolor och studieförbund byggt upp en välfungerande infrastruktur och ett betydande strukturkapital i form av bland annat kunskap, kompetens, relationer, arbetsformer och material för att påskynda nyanländas etablering i det svenska samhället.

Det är därför mycket angeläget för såväl samhället som för individerna att den resurs som verksamheten folkbildning med asylsökande utgör kan säkerställas för framtiden.

Inledning

Sedan år 2015 har Folkbildningsrådet haft regeringens uppdrag att lämna statsbidrag till studieförbunden för särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare, svenska från dag ett. I och med vårändringsbudgeten 2016 utökades satsningen till folkhögskolor och samtidigt tillkom studieförbundens verksamhet med vardagssvenska. År 2022 tillkom en ny målgrupp, personer som beviljats uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet.

Insatserna ska stärka kunskaper i svenska språket och om samhället, samt främja deltagande i arbets- och samhällslivet. Syftet är att ge en meningsfull sysselsättning under asyltiden och påskynda en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd. Bidraget regleras i förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare. I dagligt tal benämns insatserna som folkbildning med asylsökande och gruppen som helhet asylsökande.

Uppföljning av folkbildning med asylsökande & ukrainska flyktingar 2023

Verksamheterna har följts upp årligen sedan 2015. I denna rapport följer vi upp den folkbildning med asylsökande och ukrainska flyktingar som studieförbund och folkhögskolor bedrev under 2023. Folkbildningsrådet ska enligt bidragsförordningen årligen lämna en sammanfattande redogörelse för den verksamhet som det utbetalade bidraget använts till och, om möjligt, ge en samlad bedömning av bidragets effekter i förhållande till dess syfte. Folkbildningsrådets rapport lämnar även uppgifter om verksamheternas omfattning och inriktning, i vilka kommuner de genomförts samt om regionala skillnader och hur studieförbund och folkhögskolor har arbetat för att kvinnor och män ska ta del av insatser på samma villkor och i samma utsträckning. I och med att insatsen upphör sammanställer vi i denna rapport även några centrala nyckeltal och slutsatser för hela perioden från 2015.

Rapportens underlag och disposition

Det statistiska underlaget om genomförd verksamhet bygger på den verksamhets- och deltagarstatistik som varje anordnare rapporterar in till SCB. Uppgifter om målgruppen för insatserna hämtas från Migrationsverkets statistik över inskrivna personer i mottagandet respektive inkomna asylsökande för respektive år samt över Migrationsverkets boenden 2023. All statistik återges om möjligt över tre år och större skillnader mellan framför allt år 2022 och 2023 analyseras och kommenteras i rapporten. Statistiken belyser regionala skillnader i den utsträckning det är möjligt. Likaså rapporteras statistiken, där det är möjligt, fördelat på kön. För studieförbunden sker detta utifrån grupprapportering, inte utifrån antal unika personer.

De kvalitativa uppgifterna om verksamhetens genomförande och resultat har sammanställts ur de skriftliga åiterrapporteringar om folkbildning med asylsökande som studieförbund och folkhögskolor årligen lämnar till Folkbildningsrådet.

I kapitel 1 beskrivs anslag för verksamheten och i kapitel 2 redovisas verksamhetens resultat i siffror med jämförelser över tid (kvantitativ redogörelse). Kapitel 3 handlar om verksamheternas genomförande, och utgår ifrån studieförbundens och folkhögskolornas åiterrapporteringar (kvalitativ redogörelse). I kapitel 4 beskrivs redovisade resultat av verksamheterna utifrån insatsernas syfte och i kapitel 5 redovisas några centrala nyckeltal för hela insatsen sedan starten 2015. Kapitel 6 är en avslutande diskussion kring genomförande och resultat samt Folkbildningsrådets bedömning av hur syftet har uppnåtts 2023.

I tabellbilagan återfinns verksamhetsstatistik per län, förteckning över kommuner samt årets bidragsfördelning per bidragsmottagare.

Årsrapporten har författats av Strategirådet på uppdrag av Folkbildningsrådet.

Insatsens ramar och finansiering

Kapitlet tar upp Folkbildningsrådets roll i tidiga insatser för asylsökande och personer som beviljats uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet, samverkan med andra parter, målgruppen för folkbildningsinsatsen, de formella ramarna för folkbildning med asylsökande och bidragsfördelning 2023.

Förhållandet till tidiga insatser för asylsökande (TIA)

Folkbildningsrådets uppdrag är en del av statens satsning på tidiga insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare, TIA. Parallellt fördelas medel för samma syfte till idrottens bildningsverksamhet, SISU. Sedan 2017 fördelar länsstyrelserna statsbidrag till ideella föreningar och kommuner för tidiga insatser, TIA-bidrag. Såväl studieförbund som folkhögskolor kan erhålla det bidraget men i den här rapporten redovisas endast folkbildningens insatser med stöd från Folkbildningsrådet. Bidraget till folkbildning med asylsökande regleras i förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare.

Studieförbund och folkhögskolor ska föra en dialog med Länsstyrelsen och Migrationsverket om var det finns behov av verksamhet i länet samt informera om pågående och planerad verksamhet.

Folkbildningsrådet medverkar regelbundet i samverkan mellan berörda myndigheter i den nationella arbetsgruppen för TIA som ingår i Samverkansdelegationen, ett forum för att utveckla och underlätta samverkan mellan aktörer som har uppdrag inom asylmottagandet och nyanländas etablering.

Migrationsverket ska informera länsstyrelserna om målgruppens lokalisering, till exempel om antal asylsökande i kommunerna eller om flytt av anläggningsboenden. Dessutom har Migrationsverket i uppdrag att informera asylsökande om var insatser finns och att underlätta på andra sätt, till exempel genom ersättning för resa till insatsen.

Länsstyrelserna ska verka för att den geografiska spridningen och tillgången till insatser för asylsökande motsvarar behovet i länet. De ska samordna insatserna i länet genom samverkan med berörda myndigheter och organisationer.

Målgruppen är asylsökande, personer med uppehållstillstånd och flyktingar från Ukraina

Enligt förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare riktar sig insatsen till de personer som omfattas av Lagen om mottagande av asylsökande, det vill säga de som:

- är asylsökande och väntar på beslut från Migrationsverket i ärendet om uppehållstillstånd (UT)
- är asylsökande och har överklagat ett tidigare beslut om av- eller utvisning till domstol och väntar på ett slutgiltigt beslut
- har fått uppehållstillstånd men ännu inte skrivits ut till en kommun. I praktiken innebär detta de med uppehållstillstånd som bor kvar på Migrationsverkets anläggningsboende i väntan på kommunplacering, eftersom övriga skrivs ut inom en månad efter beslut om UT.

I april 2022 fattade Folkbildningsrådet beslut om att även personer som har beviljats uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet och 21 kapitlet utlänningslagen (2005:716), i praktiken ukrainska medborgare som kan uppvisa UT-kort, får delta.

För att vara säkra på att personer ingår i målgruppen och för att registrera deltagaren i rapporteringssystemen, behöver anordnare av verksamheterna tillgång till deltagarnas LMA-kort eller UT-kort, en identifikation som asylsökande och flyktingar får från Migrationsverket.

De formella ramarna för vardagssvenska och svenska från dag ett

Folkbildningens särskilda insats med folkbildning med asylsökande är uppdelad på två verksamheter, svenska från dag ett och vardagssvenska. Nedan följer en översikt över de formella ramarna för verksamheten, vilket handlar om verksamheternas syfte, målgrupp, anordnare, regelverk och krav på särskild studieplan.

Ramar för verksamheten

	Svenska från dag ett	Vardagssvenska
Övergripande syfte	En meningsfull sysselsättning under asyltiden och att påskynda etableringen i samhälls- och arbetsliv för dem som beviljas uppehållstillstånd.	
Syfte med insatsen	Insatserna ska stärka kunskaper i svenska språket och om samhället. Samt främja deltagande i arbets- och samhällsliv.	
Målgrupp	Asylsökande och ukrainska medborgare registrerade i Sverige enligt massflyktsdirektivet.	
Anordnare (startår)	Studieförbund (2015) Folkhögskolor (2016)	Studieförbund (2016)
Regelverk	Förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare. Folkbildningens ordinarie och särskilda villkor för statsbidrag 2020.	
Följer särskild studieplan	Nej	Ja*

* Avser grunderna i svenska språket för att klara av olika vardagssituationer. Studierna kan genomföras på olika nivåer.

Inom ramen för verksamhetsvillkor och det gemensamma syftet har anordnarna stor frihet att självständigt utforma kursupplägg, innehåll och arbetsformer.

De arrangemang som anordnas inom kursverksamheterna innefattar språkutveckling, samhällskunskap och studie- och yrkesvägledning. Deltagarna ges även hjälp att integreras i den lokala kontexten, dels genom de kunskaper som deltagarna tillgodogör sig, dels genom det sociala sammanhang som studieförbund och folkhögskolor erbjuder med möjligheter att öva färdigheter som tillägnats i kurserna. Det kan handla om gästföreläsningar, studiebesök, nya sociala sammanhang att delta i för deltagarna eller om faddrar och lotsar med mera.

Studieförbundens folkbildning med asylsökande ska bedrivas i ordinarie verksamhetsformer enligt Folkbildningsrådets villkor. Svenska från dag ett bedrivs främst i studiecirklar, men i viss utsträckning även i den mindre reglerade formen som benämns som annan folkbildningsverksamhet.

Vardagssvenska bedrivs i studiecirklar enligt en särskild studieplan om minst 40 studietimmar. Studieplanen omfattar kunskaper i att tala, höra, uttala, läsa och skriva svenska, samt grundläggande grammatik. Svenska från dag ett anordnas av folkhögskolorna i form av korta eller långa kurser med valfri studietakt från 25 till 100 procent. Korta kurser varar i upp till 14 dagar och långa kurser från 15 kursdagar och uppåt. Sedan 2020 kan verksamheten genomföras genom fysiska sammankomster, på distans eller i kombination, vilket var en anpassning efter rådande situation under coronapandemin.

Samtliga 10 studieförbund och 65 folkhögskolor av totalt 155 har deltagit i verksamheten 2023.

Det har funnits knappt 29 miljoner att fördela år 2023

Tabell 1. Fördelning av statsbidrag per verksamhet (kr). Studieförbund och folkhögskolor 2021–2023

Verksamhet	2021	2022	2023
Studieförbund, svenska från dag ett	40 568 400	59 209 550	13 829 300
Studieförbund, vardagssvenska	16 920 000	31 758 000	4 213 400
Folkhögskolor, svenska från dag ett	33 409 920	46 903 600	10 596 700
Totalt statsbidrag	90 898 320	137 871 150	28 639 400

Vid höstens beslut 2022 i riksdagen avsattes knappt 29 miljoner kronor för folkbildningens särskilda insatser under 2023. Därefter kommer stödet att upphöra. Folkbildningsrådets styrelse fattade beslut om att fördela medlen på samma sätt som tidigare år.

Medlen fördelades så att studieförbunden fick cirka 18 miljoner kronor, eller 63 procent, och folkhögskolorna fick drygt 10 miljoner kronor, eller 37 procent.

Folkhögskolorna har delvis andra förutsättningar att erbjuda deltagare längre insatser med svenska från dag ett än vad studieförbund har. I flera fall producerade studieförbunden utöver sin preliminära tilldelning av resurser och många folkhögskolor genomförde även mer verksamhet än de fick ersättning för.

Verksamheten i siffror

I kapitlet redovisas kvantitativa resultat av studieförbundens och folkhögskolornas insatser under 2023 och där det är möjligt görs en jämförelse över tid. Även årets geografiska spridning samt tillgängliga uppgifter om deltagarna när det gäller antalet kvinnor och män, utbildningsbakgrund, åldersfördelning och boendesituation redovisas.

Om statistiken

Verksamhetens omfattning redovisas utifrån rapporterad gruppstatistik. För studieförbunden framgår antalet genomförda arrangemang och studietimmar. För folkhögskolorna framgår antalet genomförda deltagarveckor och kursdagar. En deltagarvecka motsvarar en veckas studier på heltid för en deltagare. Det totala antalet redovisade deltagarveckor är summan av samtliga deltagares rapporterade studietid, dividerat med antalet timmar som ingår i en veckas heltidsstudier. Det totala antalet kursdagar som redovisas är summan av antalet faktiska dagar som kurserna har pågått, vilket är en definition av kursdagar som använts från och med rapporten Folkbildning med asylsökande 2019.

Av gruppstatistiken framgår antalet *deltagare* på arrangemang och kurser. En och samma person kan ha deltagit i flera arrangemang eller kurser hos en eller flera anordnare under året och räknas då som en ny deltagare för varje arrangemang eller kurs.

Antalet *unika* deltagare redovisas också och då hämtas uppgifterna från anordnarnas rapporterade deltagarstatistik och bygger på deltagarnas unika dossiernummer hos Migrationsverket. Antalet unika deltagare i hela folkbildningen motsvarar därmed det totala antalet enskilda individer som deltagit i folkbildning med asylsökande under året. Har en och samma person deltagit i flera arrangemang eller kurser hos en eller flera anordnare under året så räknas personen som unik deltagare enbart en gång.

Målgruppen och unika deltagare 2023

Målgruppen för verksamheten är de personer som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande samt av massflyktsdirektivet. Antalet inskrivna asylsökande varierar under året, då nya personer tillkommer och andra

skrivs ut. Vissa i gruppen faller i praktiken bort, beroende på när under året de skrivs in eller ut och var i asylprocessen de befinner sig.

Det är samtidigt av intresse att veta i vilken utsträckning målgruppen nåddes av insatserna och därför har Folkbildningsrådet tagit fram en uppskattning av den presumtiva målgruppen, redovisad som uppskattad målgrupp eller målgruppen i rapporten.

För att uppskatta antalet potentiella deltagare för respektive år använder vi oss av Migrationsverkets statistik över antalet inskrivna från 18 års ålder i mottagandet den 31 december året innan verksamhetsåret. Därefter lägger vi till de asylsökande i samma åldersgrupp som tillkom under verksamhetsåret. Summeringen av de båda grupperna utgör den uppskattade storleken på målgruppen för insatsen. Eftersom det är vanligt förekommande att en person är inskriven hos migrationsverket under flera års tid så innebär detta att målgruppen innehåller individer som kan ha deltagit i kursen tidigare år och därför avstod under innevarande år. Observera att när antalet unika deltagare redovisas på totalen, i stället för per arrangemangs- eller kurstyp eller per anordnare, blir antalet unika deltagare lägre än summan av de unika deltagarna i de inkluderade verksamheterna. Det beror på att dubletter med individer som deltagit i fler än en av verksamheterna rensats bort.

Tabell 2. Andel av målgruppen som deltagit i folkbildning med asylsökande och flyktingar från Ukraina 2021–2023

År	Antal unika		
	deltagare folkbildningen	Antal uppskattad målgrupp	Andel unika deltagare av uppskattad målgrupp (%)
2021	7 674	29 403	26
2022	15 768	64 190	25
2023	5 950	62 961	9

Källa: Deltagarstatistik för studieförbund, deltagarstatistik för folkhögskola, SCB. Migrationsverkets statistik över inskrivna 2023-12-31 samt inkomna asylsökande 2023. Folkbildningsrådets bearbetning. Kommentar: Antal individer i den uppskattade målgruppen 2022 beräknades på ett felaktigt vis i årsrapporten för 2022. Siffran har korrigerats i denna rapport.

Från 2022 till 2023 minskade målgruppen något från 64 190 till 62 961, en minskning med 1 229 personer eller cirka två procent. Antalet unika deltagare minskade från ungefär 15 800 personer till knappt 6 000, en minskning med drygt 10 000 personer eller två tredjedelar. Det innebar att folkbildningen nådde 9 procent av målgruppen under 2023, i jämförelse med 25 procent av målgruppen under 2022.

Minskat antal unika deltagare

Tabell 3. Antal unika deltagare per verksamhetsnivå, studieförbund och folkhögskolor 2021–2023

Verksamhet	Antal unika deltagare		
	2021	2022	2023
Totalt studieförbund	7 047	14 500	5 413
<i>Svenska från dag ett, stfb</i>	<i>6 295</i>	<i>12 250</i>	<i>4 392</i>
<i>Vardagssvenska</i>	<i>4 980</i>	<i>8 002</i>	<i>2 357</i>
Svenska dag ett, fhsk*	1 094	2 025	645
Totalt Folkbildningen	7 674	15 768	5 950

Källa: Deltagarstatistik för studieförbund och deltagarstatistik för folkhögskola, SCB.

** Antalet unika deltagare i studieförbundens asylverksamhet som också deltagit i folkhögskolans asylverksamhet (kurstyp 26 och 27) under 2023 uppgår till 108 personer.*

Det totala antalet unika deltagare minskade med två tredjedelar mellan 2022 och 2023, efter att ha ökat under 2022. Den procentuella minskningen var ungefär lika stor inom studieförbunden och folkhögskolorna.

Andelen i studieförbundens verksamhet som deltog i både vardagssvenska och svenska från dag ett var 25 procent, vilket var lägre än 2022 (40 procent).

Det finns även en viss överlappning av personer som under året deltagit i verksamhet hos både studieförbund och folkhögskola. SCB uppskattar att ungefär 17 procent av alla unika deltagare hos folkhögskolorna också deltog i studieförbundens asylverksamhet. Det är en lägre nivå än 2022 då motsvarande andel uppgick till 37 procent.

Studieförbundens folkbildning med asylsökande

Studieförbunden genomförde och rapporterade verksamhet med svenska från dag ett och vardagssvenska. I svenska från dag ett bedrevs verksamheten främst som studiecirklar och en mindre del i formen annan folkbildningsverksamhet. Vardagssvenska bedrevs uteslutande som studiecirklar.

Tabell 4. Totalt antal arrangemang, studietimmar och deltagare per arrangemangstyp, studieförbunden 2021–2023

Verksamhet	Arrangemang			Studietimmar			Deltagare		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Svenska från dag ett	1 835	3 017	1 007	64 314	101 905	37 327	15 330	31 089	9 859
Vardagssvenska	718	1 087	305	30 406	46 704	13 650	7 321	12 399	3 498
Totalsumma	2 553	4 104	1 312	94 720	148 609	50 977	22 651	43 488	13 357

Källa: STUV/Gruppstatistik studieförbund, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Studieförbundens verksamhet inom folkbildning med asylsökande minskade kraftigt från år 2022 till 2023. Totalt minskade arrangemangen med 2 800 motsvarande nästan 70 procent. Studietimmarna minskade med nästan 100 000, motsvarande 66 procent. Antalet deltagare minskade med ungefär 30 000 – en minskning på ungefär 70 procent.

Svenska från dag ett var den vanligaste arrangemangstypen. Det anordnades drygt 1 000 arrangemang, vilket motsvarar 77 procent av alla arrangemang och är på ungefär samma andelsmässiga nivå som tidigare år.

Tabell 5. Genomsnittligt antal studietimmar samt deltagare per arrangemang, studieförbunden 2021–2023

Verksamhet	Antal studietimmar per arrangemang			Antal deltagare per arrangemang		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Studiecirklar	38	36	38	8	9	9
Annan folkbildningsverksamhet	16	23	32	10	15	15
Totalt svenska från dag ett	35	34	37	8	10	10
Vardagssvenska	42	43	45	10	11	11

Källa: STUV/Gruppstatistik studieförbund, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Det genomsnittliga antalet studietimmar per arrangemang ligger ungefär kvar på samma nivåer som tidigare år. Genomsnittligt antal deltagare per arrangemang ligger på samma nivåer som under 2022. Detta indikerar att verksamheten hållit en god kvalitet och att studiernas genomsnittliga omfattning bibehållits trots minskade anslag.

Folkhögskolornas folkbildning med asylsökande

Folkhögskolorna genomförde och rapporterade verksamhet med svenska från dag ett. Verksamheten genomfördes både i korta och långa kurser, men kortkurserna utgjorde en mycket låg andel, ungefär en procent, av verksamheten hos folkhögskolorna 2023.

Tabell 6. Totalt antal deltagarveckor, kursdagar och deltagare, folkhögskolorna 2021–2023

År	Verksamhet	Antal		Antal deltagare
		deltagarveckor	Antal kursdagar	(ej unika)
2021	Alla kurser	17 482	15 763	1 599
2022	Alla kurser	25 792	21 220	3 098
2023	Alla kurser	7 186	9 061	747

Källa: Statistikrapport för folkhögskola, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

År 2023 minskade antalet deltagarveckor med nästan 19 000 veckor motsvarande drygt 70 procent jämfört med 2022. Antalet deltagare minskade med knappt 2 400, motsvarande ungefär 75 procent. Antalet kursdagar minskade med drygt 12 000 vilket motsvarar 57 procent. Noterbart i sammanhanget är att antalet kursdagar 2022 var det högsta på flera år.

Spridning i landet och regionala skillnader

Verksamheten följer var i landet målgruppen bor och hur det förändras under året.

Tabell 7. Antalet unika deltagare som deltagit i studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter per län 2023

Län	Antal unika deltagare,		Antal unika deltagare,	Antal unika deltagare,	Antal personer,
	Svd1	Antal unika deltagare, Vs	studieförbund totalt	folkhögskola	uppskattad målgrupp*
Blekinge län	177	90	232	6	954
Dalarnas län	37	34	64	37	832
Gotlands län	10		10	5	243
Gävleborgs län	93	23	111	10	1 040
Hallands län	205	33	217	-	1 403

Jämtlands län	51	-	51	3	467
Jönköpings län	52	42	69	41	1 224
Kalmar län	40	28	60	5	821
Kronobergs län	175	69	217	13	1 089
Norrbottnens län	353	384	547	56	1 761
Skåne län	577	319	687	118	8 030
Stockholms län	770	440	924	137	23 283
Södermanlands län	250	59	276	17	1 770
Uppsala län	13	13	20	4	1 659
Värmlands län	110	35	126	1	793
Västerbottens län	158	88	172	18	858
Västernorrlands län	112	50	150	39	1 295
Västmanlands län	216	122	259	24	1 406
Västra Götalands län	707	370	871	85	8 327
Örebro län	170	9	172	23	1 358
Östergötlands län	221	201	346	3	1 440
Totalt	4 392	2 357	5 413	645	61 142

* Av målgruppen finns det totalt 2 418 individer där uppgift om län saknas i Migrationsverkets data eller har skyddad identitet.

I tabellen ser vi att det är stora regionala skillnader i antalet personer i målgruppen och även antalet personer som deltar i folkbildningens olika aktiviteter. Siffrorna ger en grov uppskattning och ska tolkas med försiktighet.

Tabell 8. Antalet kommuner med verksamhet per arrangemangstyp, studieförbund och folkhögskolor 2021–2023

Verksamhet	Antal kommuner		
	2021	2022	2023
<i>Svenska från dag ett</i>	97	192	138
<i>Vardagssvenska</i>	69	123	75
Totalt studieförbund	102	195	149
Folkhögskola	55	62	49
Totalt antal unika kommuner	118	209	169

Källa: STUV/Gruppstatistik studieförbund, Statistikrapport för folkhögskola, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Det har bedrivits folkbildning med asylsökande i 169 kommuner under 2023 vilket innebär en minskning från 209 kommuner 2022. Notera att deltagare i vissa fall har varit med på distans även i kommuner där verksamhet enligt tabellen inte har genomförts.

Distansstudier 2023

2020 var första gången som folkbildning med asylsökande fick bedrivas på distans. Möjligheterna att bedriva verksamheten på distans infördes som en konsekvens av covid-19-pandemin.

Tabell 9. Antal studietimmar och deltagare på distans, studieförbunden 2021–2023

Verksamhet	Ej distans	Distans	Totalt
2021			
Totalt antal studietimmar	47 918	46 802	94 720
Totalt antal deltagare	12 135	10 516	22 651
2022			
Totalt antal studietimmar	126 177	22 432	148 609
Totalt antal deltagare	38 042	5 446	43 488
2023			
Totalt antal studietimmar	45 545	5 432	50 977
Totalt antal deltagare	12 016	1 341	13 357

Källa: STUV/Gruppstatistik studieförbund, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Under 2023 bedrevs ungefär 10 procent av studieförbundens verksamhet på distans, vilket kan jämföras med 15 procent under 2022 samt knappt 50 procent år 2021.

Tabell 10. Antal deltagarveckor och deltagare på distans, folkhögskolorna 2021–2023

År	Verksamhet	Ej distans	Distans	Totalt
2021	Antal deltagarveckor	16 061	1 421	17 482
	Antal deltagare	1 464	135	1 599
2022	Antal deltagarveckor	25 576	216	25 792
	Antal deltagare	3 071	27	3 098
2023	Antal deltagarveckor	7 063	123	7 186
	Antal deltagare	729	18	747
Totalt	Antal deltagarveckor	66 616	6 887	73 503
	Antal deltagare	6 720	1 033	7 753

* Redovisningen för folkhögskola är baserad på gruppstatistik.

Distansdeltagandet som andel av antalet deltagare hos folkhögskolorna har minskat från 8 procent 2021, till under 1 procent 2022 och knappt 2 procent 2023.

Vilka var deltagarna?

Uppgifterna om individernas egenskaper i avsnitten nedan bygger på anordnarnas rapportering till SCB av gruppernas sammansättning.

Majoriteten av deltagarna har varit kvinnor 2023

Tabell 11. Andel kvinnor och män av antalet deltagare, studieförbund och folkhögskolor 2021–2023

Verksamhet	Andel kvinnor (%)			Andel män (%)		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
<i>Svenska från dag ett</i>	51	72	69	49	28	31
<i>Vardagssvenska</i>	49	70	65	51	30	35
Totalt studieförbund	50	71	68	50	29	32
Totalt folkhögskola	54	71	70	46	29	30

Källa: STUV/Gruppstatistik studieförbund, Statistikrapport folkhögskola, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Deltagandet under 2022 och 2023 har svängt kraftigt till förmån för kvinnor. Från att deltagandet mellan män och kvinnor var ungefär 50–50 under 2021, så var ungefär 70 procent av deltagarna kvinnor år 2022 samt år 2023.

Detta kan delvis förklaras med att fler kvinnor än män flytt till Sverige från Ukraina, men kvinnor är överrepresenterade även om vi tar hänsyn till andelen kvinnor bland ukrainska flyktingar. Andelen kvinnor i hela målgruppen, alla åldrar, var 48 procent år 2023 (52 procent år 2022), oräknat de i målgruppen som lever i skyddat boende då de inte registreras med uppgift om könstillhörighet.

Stor variation i utbildningsbakgrund

En viktig faktor för kunskapsutvecklingen är deltagarnas utbildningsbakgrund, men det finns ingen rättvisande eller heltäckande statistik för gruppen asylsökande. Anordnarna har i sin återrapportering beskrivit att det är en stor blandning i utbildningsbakgrund, från vuxna som har kort eller ingen skolbakgrund till personer med högre utbildning.

Gruppen som kommer från Ukraina har generellt sett en högre utbildningsnivå.

Åldersfördelning

I vardagssvenska hos studieförbunden och i folkhögskolornas långa kurser med svenska från dag ett är deltagare 18 år eller äldre. I folkhögskolornas korta kurser och i studieförbundens studiecirklar med svenska från dag ett ska deltagarna vara 13 år eller äldre. Av rapporteringen framgår att den absoluta majoriteten av de som deltog var över 25 år.

En majoritet av målgruppen bor i eget boende

En betydelsefull omständighet vid rekrytering var målgruppens boendesituation. Tidigare års erfarenhet är att det krävs fler insatser och mer resurser för att nå personer i eget boende (EBO) än i Migrationsverkets anläggningsboenden (ABO). Andelen som bodde i EBO under 2023 uppgick till 61 procent, vilket är ungefär samma andel som under 2022. Andelen boende i ABO uppgick till 10 procent, vilket innebär en viss minskning från 13 procent år 2022. Andelen i kommunalt boende uppgick till 27 procent. Tre procent bodde i övriga boendeformer. Fördelningen varierar dock stort mellan länen.

Det finns ingen statistik över boendesituationen för de i målgruppen som deltagit i folkbildning med asylsökande. Däremot har anordnarna kommenterat det i den skriftliga återrapporteringen. Studieförbunden når personer från alla typer av boendeformer. Det är dock stora variationer över landet och mellan studieförbundens avdelningar, inte minst beroende på om det finns en stor andel EBO, ABO eller kommunalt boende i de områden de verkar.

Verksamhetens genomförande

Kapitlet behandlar verksamheternas genomförande, bland annat rekrytering av deltagare, förläggning av verksamheten och samverkan med myndigheter. Det sammanfattar också metoder och arbetssätt. Här beskrivs även hur arbetet för kvinnors och mäns lika villkor sett ut under året, hur verksamheten arbetat med ukrainare samt vilka framgångsfaktorer och utmaningar folkbildningens aktörer såg med insatsen 2023.

Flera strategier för att möjliggöra deltagande

Studieförbunden strävar efter att lägga verksamheten så nära deltagaren som möjligt. För att anpassa verksamheten till målgruppens geografiska spridning har flera olika strategier använts, som visar på en flexibilitet och vilja att möta målgruppens behov oavsett geografisk placering. Några strategier som använts är:

- analys av var målgrupp och verksamhet finns, som grund för preliminär intern fördelning mellan verksamheter i landet. Exempelvis genom att kartlägga var i landet målgruppen finns och var det finns kapacitet i form av exempelvis lokaler och cirkelledare. En del studieförbund använder Migrationsverkets statistik, andra bygger analysen på egen omvärldsbevakning.
- verksamhet på distans. Det har möjliggjort deltagande för de som bor långt från tätorter eller där kommunikationen, som kollektivtrafiken, inte fungerar väl. Det har också möjliggjort deltagande för personer som, av olika individuella skäl, inte kan ta del av klassrumsalternativ.
- flexibilitet i planering och resursfördelning. Verksamhet som initialt planerats som fysisk har i vissa fall ändrats till att bli distansbaserad för att möta uppstådda behov. Exempelvis har Studieförbundet Vuxenskolan Göteborgsregionen Sydost anpassat sig efter deltagare som behövt flytta ut långt från tätorten. Flera studieförbund har fördelat medel utifrån genomförd verksamhet tidigare år och därefter utifrån löpande uppföljning omfördelat resurser under verksamhetsåret utifrån var behoven finns.

Folkhögskolornas verksamhet har i huvudsak genomförts på huvudskolan eller en filial till huvudskolan. Ett fåtal folkhögskolor uppger att verksamheten varit förlagd i separata tillfälliga lokaler, hos en annan organisation eller i lokaler angränsande till asylboende.

Verksamheten har nästan uteslutande bedrivits i det län där folkhögskolan är belägen (97 procent). Knappt 2 procent av deltagarveckorna genomfördes helt på distans vilket innebär att endast en obetydlig del av deltagarna har deltagit i verksamheten från hemmet.

Folkhögskolorna har arbetat på flera sätt för att verksamheten ska möta lokal och regional efterfrågan samt vara geografiskt tillgänglig för målgruppen. Det vanligaste är att de har anpassat verksamhetsort eller upptagningsområde, men flera har även anpassat lokalen eller skapat distanslösningar. En del folkhögskolor beskriver att de redan ligger bra placerade utifrån var målgruppen och behoven finns, vilket gjort att anpassningar inte behövt göras.

Aktivt rekryteringsarbete

Anordnarna har bedrivit ett aktivt rekryteringsarbete med en stor bredd av aktiviteter, från uppsökande verksamhet via olika typer av kontaktnät och samarbeten till annonser i sociala medier.

Cirkelledare med egna kontaktnät och rekommendationer från tidigare deltagare har varit viktiga rekryteringskanaler för studieförbunden. Exempelvis hade en cirkelledare i Ibn Rushd Studieförbund i Karlstad en telegramgrupp med över 100 personer i målgruppen, som innebar att han enkelt kunde nå ut till potentiella deltagare. De upparbetade samarbetena som finns med anläggningsboenden, kommuner och det lokala föreningslivet har också varit viktiga för att nå ut till målgruppen. Samarbetet med det lokala föreningslivet har inte bara underlättat rekryteringen utan också bidragit till att deltagarna naturligt engagerar sig i föreningslivet. Personliga kontakter och närvaro i olika sociala medier såsom Facebook har i flera fall varit framgångsrika sätt att nå den ukrainska målgruppen.

Det finns olika exempel på hur studieförbunden har arbetat särskilt för att nå asylsökande som bor i eget boende, en målgrupp som flera studieförbund upplever är svårare att nå än de som bor i anläggningsboenden. Uppsökande verksamhet har exempelvis skett genom dörknackning eller att anställa en särskild aktivitetskoordinator med uppdrag att nå asylsökande och informera om alla insatser som finns.

Den vanligaste rekryteringsvägen för folkhögskolorna är information via tidigare deltagare (69 procent), information via samverkansparter (58 procent), uppsökande verksamhet (48 procent) och information via myndighet (38 procent).

Olika faktorer har försvårat rekryteringen av deltagare. En har varit att många i målgruppen mår dåligt, vilket påverkar deras möjlighet och vilja att delta. Det förekommer att deltagare inte har haft råd att betala busskort eller motsvarande, vilket begränsat möjligheten till deltagande för dessa deltagare. Det kan exempelvis bero på att handläggningen av ansökan om reseersättning från Migrationsverket har dragit ut på tiden. Möjligheten att genomföra verksamheten på distans har väsentligt ökat möjligheterna att nå ut brett, men begränsas av att den digitala kompetensen ibland är låg hos de potentiella deltagarna.

De flesta har haft kontakt med länsstyrelserna eller Migrationsverket

Studieförbund och folkhögskolor ska ha en dialog med Länsstyrelsen och Migrationsverket kring var verksamheten bäst bör bedrivas. I praktiken är länsstyrelserna den mest centrala kontakten, då de ansvarar för att samordna insatserna och aktörerna i länen. Anordnarna ska också informera myndigheterna om sina planerade insatser för att underlätta myndigheternas uppdrag. Studieförbunden och folkhögskolorna har redovisat vilka kontakter de haft med myndigheterna under verksamhetsåret.

Nästan alla studieförbund beskriver att alla deras avdelningar har haft kontakt med länsstyrelserna och/eller Migrationsverket (ibland via gemensamma samarbetsformer som länsbildningsförbund). De få avdelningar inom studieförbunden som inte har haft kontakt med antingen Länsstyrelsen eller Migrationsverket anger olika skäl till utebliven kontakt. Det kan handla om att de haft mycket liten verksamhet med endast ett fåtal deltagare eller att avdelningarna genom kontakter med andra aktörer, såsom kommuner, kunnat utbyta den information som behövts för planering och samordning. En avdelning beskriver exempelvis att de har en bra och nära dialog med de olika kommunernas samordnare, som i sin tur haft kontakt med Migrationsverket. Kommunerna har likt föregående år varit viktiga att ha en strukturerad kontakt med då de har ett stort ansvar för personer som omfattas av massflyktsdirektivet.

Kontakterna med Länsstyrelsen har berört information om var asylsökande finns, behov och möjlighet till ersättning för resor, information om pågående och planerad verksamhet samt spridning av information om aktiviteter för asylsökande. Kontakterna med Migrationsverket har berört information om resor till verksamheten och spridning av information om verksamhet för asylsökande.

Studieförbundens kontakter sker oftast i form av enskilda kontakter (10/10), följt av återkommande samråds- eller dialogmöten (8/10) samt gemensamma arrangemang (8/10). Kontakterna med länsstyrelserna är mer omfattande än de med Migrationsverket, och fungerar över lag väl. Erfarenheterna av hur väl kommunikationen fungerade med Migrationsverket varierade över landet och den fungerade bäst där det fanns etablerade nätverksgrupper med både Länsstyrelsen och Migrationsverket och där Migrationsverket hade boendeanläggningar. Några verksamheter uppger att det har varit svårt att få kontakt med Migrationsverket, framför allt där Migrationsverket inte har lokal närvaro.

De flesta, 83 procent, av folkhögskolorna har haft kontakt med någon av Länsstyrelsen eller Migrationsverket, och 48 procent uppger att de haft kontakt med båda myndigheterna. De vanligaste skälen till att folkhögskolor inte har haft kontakt med myndigheterna är att de haft så pass liten verksamhet detta sista år med svenska från dag ett att det inte funnits behov av kontakt, eller att det varit mer relevant att föra samtal med kommunerna om de lokala behoven. Den vanligaste formen av kontakt är enskilda kontakter och har berört en bredd av ämnen (information om pågående och planerad verksamhet, informationsspridning, rekrytering och reseersättning). Folkhögskolorna är över lag nöjda med kontakten även om det i flera fall finns utrymme för förbättringar.

Ett interaktivt, individanpassat och deltagardrivet arbetssätt

Anordnarna beskriver att verksamheten är fri och frivillig, individorienterad och deltagarstyrd. Verksamheten utgår från deltagarnas önskemål, behov och kunskapsnivå och bygger på samtal och erfarenhetsutbyte i mindre grupper. De olika arrangemangen arbetar med språkutveckling, samhällskunskap och studie- och yrkesvägledning. Samhällskunskapen har en stor bredd och berör till exempel svensk demokrati, arbetslivet, bostaden, mat, kläder, vården, hälsa och fritid,

traditioner och högtider, jämställdhet, aktuella mediehändelser, natur och miljö, att resa kommunalt med mera.

Anordnarna har använt en bredd av läromedel för att främja språkutvecklingen. De flesta anordnare använder material framställt av andra, såsom FLAX, Rivstart, Mål1 och Vardagssvenska, Grundkurs svenska språket. Några har också utvecklat egna fysiska eller digitala material. Flera anordnare har använt hemsidor och digitalt material såsom informationsverige.se, UR-program och Duolingo.

Studieförbundens och folkhögskolornas egna inriktningar, föreningssamarbeten och förutsättningar sätter också prägel på verksamheten. Flera anordnare tar upp studiebesök på olika platser som viktiga både för att stimulera den språkliga utvecklingen (genom en undervisning som utgår från konkreta upplevelser) och som en del av att främja etableringen i det svenska samhällslivet. Även samtalscaféer, språkpromenader, gästföreläsare, kulturbesök och motionsaktiviteter samt samordning och utbyte med andra folkbildningsverksamheter bidrar till en god miljö för lärande och utveckling.

För att individanpassa verksamheten sker ofta en nivåindelning av deltagarna utifrån förmåga att ta till sig språkundervisningen. Kulturens Bildningsverksamhet har exempelvis bedrivit vardagssvenska i två parallella grupper, en grupp där fokus legat på att lära sig nybörjarsvenska, skriva och läsa och en grupp där fokus legat mer på samhällsfrågor, jobb och hur man söker jobb.

Folkhögskolorna använder sig av en rad verktyg för att möta individens behov så som (uppräknig i fallande ordning utifrån förekomst) nivåindelningar, anpassning av studietakt, extra lärarkompetenser och resurser, anpassning av gruppstorlek och anpassning av kursernas längd.

Distansverksamheten liten men betydelsefull

Även om pandemin inte längre präglar verksamheterna, och den samlade upplevelsen hos de allra flesta är att folkbildning för asylsökande bäst genomförs via fysiska möten, har distansverksamheten varit ett betydelsefullt inslag för individerna. Alternativet hade nämligen ofta varit ingen verksamhet alls. Distansverksamheten har sammantaget bidragit till ökad tillgänglighet och flexibilitet, vilket har gjort det möjligt för en bredare grupp av deltagare att engagera sig i lärande och andra aktiviteter.

Distansverksamheten har spelat en viktig roll i att möjliggöra för olika grupper att delta. Mer specifikt har distansverksamheten gett:

- möjlighet till deltagande oavsett geografisk placering. Distansverksamheten har gjort det möjligt för deltagare som bor i olika kommuner, inklusive de som bor i områden där kollektivtrafiken inte är ett tillgängligt alternativ, att delta i verksamheten.
- flexibilitet för deltagare med särskilda behov. Distansverksamheten har underlättat för individer som av olika skäl har svårt att ta del av klassrumsalternativ.
- tillgänglighet för de som arbetar. Distansverksamheten har gjort det möjligt för ukrainare, som börjat arbeta kort efter ankomsten, att delta i verksamheten. Detta har varit viktigt då dessa individer ofta inte haft möjlighet att delta i fysiska kurser på grund av sina arbetsscheman.

Jämfört med tidigare år verkar begränsningar som har att göra med uppkoppling, utrustning och andra tekniska förutsättningar ha minskat betydligt. Låg digital kompetens hos vissa deltagare är en utmaning som nämns av några anordnare, men framstår inte som ett utbrett hinder.

Verksamheterna har utgjort viktiga mötesplatser för ukrainare

Från slutet av februari 2022 kom ett stort antal flyktingar från Ukraina till Sverige. I april samma år beslutade regeringen att utöka målgruppen till att även inkludera personer som kommit till Sverige och registrerat sig hos Migrationsverket enligt massflyktsdirektivet. Sammanlagt kom drygt 11 000 personer till Sverige från Ukraina under 2023 (sökande enligt massflyktsdirektivet). Detta innebär att tillströmningen av flyktingar från Ukraina har minskat sedan år 2022 då ungefär 50 000 personer från Ukraina kom till Sverige. Även om tillströmningen av flyktingar från Ukraina minskat befinner sig många fortfarande i Sverige. Ungefär 40 000 ukrainare var inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem både under slutet av 2022 och slutet av 2023.

Personer som omfattas av massflyktsdirektivet får arbeta och förväntas på så vis försörja sig själva, men har samtidigt inte rätt att delta i kommunal vuxenutbildning och har inte tillgång till Arbetsförmedlingens program och insatser utöver anställningsstöd. Även om den genomsnittliga

sysselsättningsnivån bland personer med tillfälligt skydd i Sverige är högre än bland andra flyktinggrupper i Europa och Sverige, är många arbetssökande. En enkätstudie till ukrainska flyktingar i Sverige som genomförts av FN:s migrationsorganisation IOM (International Organization for Migration) visar att de flesta med sysselsättning hittade arbete via vänner och plattformar på nätet, och inte genom Arbetsförmedlingen. I rapporten nämns att det krävs mer anpassat stöd för att göra det enklare att förstå hur arbetsmarknaden fungerar, vilka regler och villkor som gäller, hur man hittar jobbbannonser och lyckas bli rekryterad, utan att vara beroende av lokala personliga nätverk. IOM:s enkätundersökning visar att språk utgjorde det huvudsakliga hindret för att kunna delta på den svenska arbetsmarknaden och att bättre tillgång till språkkurser därför är angeläget (IOM, 2023). I rapporten lyfts också vikten av att anpassa insatser till målgruppens praktiska förutsättningar, där många ensamman (kvinnor) tar ansvar för barn.

I denna kontext har svenska från dag ett varit viktig för målgruppen. Genom verksamheterna har ukrainare fått tillgång till språkkurser samt kunskaper och kontakter för att närma sig arbetsmarknaden. Under 2022 mötte studieförbund och folkhögskolor upp tillströmningen av flyktingar från Ukraina genom att snabbt utöka verksamheten. Situationen för flyktingar från Ukraina har varit en central del av verksamheten under 2023. Även om bilden inte är helt entydig verkar det ha varit relativt enkelt att nå ukrainare med den verksamhet som erbjudits. Verksamheterna har använt flera strategier för att nå målgruppen, där inte minst nätverk, samverkan och sociala medier varit viktiga kanaler. Målgruppen har funnits på de flesta orter där det finns verksamhet, och på de orter där det inte varit möjligt att erbjuda klassrumsundervisning har distansalternativ ofta erbjudits. Verksamheterna vittnar om att många ukrainare befinner sig i en situation som präglas av stress och osäkerhet om framtiden. Psykisk påfrestning och osäkerhet om framtiden är välkända hinder för etablering.¹ Verksamheterna har utgjort viktiga mötesplatser för ukrainare, bland annat genom att ge en känsla av normalitet, struktur och sammanhang i en annars turbulent tid.

Studieförbunden uppskattar att 4 700 av deltagarna under 2023 var från Ukraina och folkhögskolorna att 439 av deltagarna var från Ukraina. Siffrorna ska dock tas med viss försiktighet då ingen officiell statistik finns

¹ Se exempelvis UNHCR, 2017; Fazel, M., & Reed, R.V., 2018; Schweitzer, R.D., Brough, M., Vromans, L., & Asic-Kobe, M., 2018.

över det exakta antalet deltagare från Ukraina. I dessa siffror ingår personer som deltagit i både svenska från dag ett och i vardagssvenska.

Ett strukturkapital av framgångsfaktorer

Folkbildningens pedagogik och metodik lyfts fram av många som en stark framgångsfaktor. Verksamheten är fri och frivillig, bedrivs i små grupper och utifrån deltagarnas behov, förutsättningar och intressen. Deltagarna är delaktiga och kan påverka upplägg och inriktning. Användningen av cirkelmetodiken har varit en central del i att framgångsrikt lära ut svenska till deltagarna. Metodiken har möjliggjort ett effektivt lärande och deltagande. Andra viktiga delar för att deltagarna ska kunna få en så bra utveckling som möjligt är nivåanpassningar och att kunna erbjuda stöd på modersmål.

Den relativt långa erfarenheten och de arbetsmetoder som utvecklats över tid har varit centrala. Dessa framgångsfaktorer har grundlagts genom mångårigt utvecklingsarbete, uthållighet och kontinuitet. En annan styrka med verksamheten är förmågan att ställa om för att möta snabbt ökade behov.

Att ha etablerade kontakter och nätverk har varit en viktig framgångsfaktor, både för rekrytering och verksamhet. Folkhögskolor och studieförbund har utvecklat strukturer för samverkan både externt och internt. Anordnarna har stora nätverk inom föreningslivet, det offentliga och näringslivet som de använder i verksamheten på olika sätt. Exempelvis gästföreläsningar, studiebesök, nya sociala sammanhang att delta i för deltagarna, faddrar och lotsar. Gott samarbete med andra aktörer har också underlättat rekrytering av deltagare och att säkerställa lämpliga lokaler för verksamheten. Den interna samordningen inom studieförbunden lyfts också fram som en framgångsfaktor, som bland annat möjliggjort ett bredare utbud av kompletterande aktiviteter.

Cirkelledaren eller kursledaren är väldigt viktig med sina kunskaper och erfarenheter. Flerspråkighet och stor kulturell förståelse lyfts av flera fram som nycklar. Cirkelledarnas och kursledarnas sätt att genomföra verksamheten har lett till goda resultat, vilket i sig gjort att många tidigare deltagare fungerar som ambassadörer för verksamheten och bidrar starkt till nyrekryteringen. Cirkelledarna och kursledarna har skapat en välkomnande och inkluderande miljö, vilket främjar lärandet genom att skapa en atmosfär där människor kan dela olika perspektiv och

erfarenheter. Det berikar diskussioner, ökar förståelsen för ämnet och är motiverande.

Flera anordnare lyfter hur dessa framgångsfaktorer tillsammans möjliggör ett kvalitativt genomförande och goda resultat.

Utmanande att möta stora behov med begränsade resurser

Sammanfattningsvis har det varit utmanande att möta stora och varierande behov med begränsade resurser.

Deltagarnas mående har påverkat förutsättningarna för verksamheten. Dåligt mående kommer bland annat av den stress och nedstämdhet som asylprocessen i sig orsakar, tidigare trauman innan eller vid flykt från hemlandet, förhållanden för familj och vänner som är kvar i hemlandet samt psykisk ohälsa. Avslag på asylansökan har också varit en tydlig faktor som påverkat verksamheten då det skapat osäkerhet och oro samt påverkat deltagarnas deltagande och engagemang.

Att för få deltagarveckor/studietimmar tilldelades anordnarna i relation till behoven inom upptagningsområdena har på många sätt varit begränsande. Det finns en stor vilja bland studieförbunden och folkhögskolorna att stötta individernas etablering i det svenska samhället. Anordnarna har arbetat med att anpassa sin verksamhet utifrån de förutsättningar som funnits. En del anordnare har genomfört verksamhet med eget kapital när målen överskridits för att möta behoven hos deras deltagare.

Anordnarna har arbetat på flera sätt för att anpassa verksamheten utifrån deltagarnas behov. Det har försvårats av den begränsade volymtilldelningen, vilket gjorde det svårare att upprätthålla ambitionen att undervisa nivågrupperat. Flera anordnare lyfter att det varit en utmaning att anpassa verksamheten utifrån de stora och varierande behoven, inte minst sedan ukrainare tillkommit som en målgrupp. Denna målgrupp har en relativt hög utbildningsnivå, flera med universitetsstudier bakom sig, samtidigt som det kan finnas deltagare som inte har gått i skolan alls.

Några anordnare lyfter att de velat möta de behov de ser i samhället, men att dessa behov inte fullt ut speglas i de ramar och villkor som finns för verksamheterna. En anordnare nämner exempelvis deltagare som behövde ta med sig flera barn som var yngre än rapporteringsbar ålder, vilket snabbt fyllde upp lokalerna men gav få rapporteringsbara deltagare per träff. Även

andra, särskilt studieförbund, vittnar om att de i praktiken haft större verksamhet än vad det inrapporterade deltagarantalet speglar.

Det kan vara svårt att nå vissa deltagargrupper, framför allt de som inte bor på anläggningar. I och med att verksamheten har varit begränsad under året har dock flera anordnare inte haft några problem att fylla sin kapacitet, snarare har det funnits en större efterfrågan än vad anordnarna har haft möjlighet att ge. En större utmaning har varit rörligheten i målgruppen. Deltagare som flyttat under utbildningens gång har påverkat verksamheterna negativt. Ett studieförbund nämner exempelvis att de har haft fulla grupper som med kort varsel halverats för att deltagarna behövt flytta till andra kommuner.

Aktivt arbete för samma villkor för män och kvinnor

Anordnarna har arbetat med att verksamheten ska vara jämställd på många olika sätt. Grundläggande är att de behandlar alla lika, att alla ska komma till tals, höras och synas, och att de har ett genomtänkt och väl förankrat jämställdhetsarbete i den egna organisationen.

Den långsiktiga trenden från en stor andel män till ett alltmer jämnt deltagande mellan könen bröts år 2022 då 71 procent var kvinnor och fortsatte under 2023 då 70 procent var kvinnor. Det beror enligt anordnarna på att en stor del av deltagarna var från Ukraina och att de vuxna flyktingarna från Ukraina till stor del är kvinnor. Insatser har därför fortsatt för att nå en jämnare könsfördelning i den övriga målgruppen där det fortsatt på flera håll finns en underrepresentation av kvinnor. I rekryteringen lyfter anordnarna fram att de i marknadsföringen uttryckligen välkomnat både kvinnor och män. I genomförandet av verksamheten lyfter flera anordnare att de anpassar upplägget så att både män och kvinnor kan delta, till exempel genom att tillåta att ta med barn eller erbjuda barnpassning eller upplägg som gör att pappan kan delta en del av dagen och mamman den andra delen av dagen. Flera anordnare har anpassat arbetssätt och undervisningens innehåll och arbetar medvetet för att skapa en jämställd undervisningsmiljö.

Som en del av samhällsintroduktionen tas frågor om jämställdhet, normer och värderingar upp. Det har handlat om såväl utbildning i hur det fungerar i Sverige som diskussion i grupp samt överenskommelser och gemensamma spelregler för gruppen.

Flera anordnare lyfter att de har såväl män som kvinnor som ledare i grupperna och att dessa utbildas i värdegrundsfrågor, inklusive

jämställdhetsfrågor, för att kunna möta deltagarna på ett respektfullt och inkluderande sätt.

Verksamhetens resultat

Kapitlet tar upp effekter och resultat för deltagarna i folkbildning med asylsökande, som uppnådda färdigheter och på vilket sätt verksamheten uppnådde sitt syfte. Insatserna ska stärka kunskaperna i svenska språket och om samhället samt främja deltagande i arbets- och samhällslivet. Syftet är att ge en meningsfull sysselsättning och påskynda en framtida etablering för de personer som beviljas uppehållstillstånd.

Ökade färdigheter i svenska och samhällskunskap

Anordnarna har olika sätt att följa upp vilken betydelse verksamheten har haft för deltagarna. Vissa har tester vid början och slutet av cirkeln eller kursen, andra använder självskattningsmetoder eller så gör cirkel- eller kursledaren bedömningar av deltagarnas utveckling. Resultaten för de som deltagit skiljer sig inte i någon större grad från tidigare års redovisningar, även om verksamheten har anpassats efter rådande omständigheter med betydligt mindre verksamhet och att flyktingar från Ukraina sedan året innan tillkommit som målgrupp.

Studieförbund och folkhögskolor redovisar att alla eller så gott som alla har fått förbättrade kunskaper i svenska, framför allt i muntlig kommunikation. Anordnarna redovisar också att alla eller så gott som alla har ökat sin kunskap om det svenska samhället. De enskilda deltagarnas resultat beror enligt anordnarna på flera faktorer, som den enskilda personens motivation, graden av deltagande, avslag i asylprocessen, tidigare utbildning, förkunskaper, psykiskt välmående och ålder.

Kunskaperna visar sig i allt från att deltagarna kan föra enklare samtal till att de har gått vidare till studier på en högre nivå i sfi eller klarat sfi-studier på kortare tid. Vissa deltagare har till och med kunnat gå vidare direkt till allmän kurs på folkhögskola. Kunskaperna i svenska har också gjort att de har blivit mindre beroende av personer som översätter åt dem, att de klarar enklare vardagssituationer bättre och att de förvärvade kunskaperna har varit värdefulla vid anställningsintervjuer.

Samhällskunskapsstudierna ger ökad förståelse i en bredd av frågor som rör det svenska samhället. Från hur Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan

och arbetslivet fungerar till hur man källsorterar, från högtider och traditioner till värderingar som jämställdhet och mänskliga rättigheter, från klassrumsstudier till deltagande i idrott, friluftsliv och kultur. En del tid har lagts på att hjälpa deltagarna i kontakter med svenska myndigheter, vilket också indirekt har gett deltagare en större kunskap om myndigheters uppdrag, underlag och beslut.

Meningsfull väntan och påskyndad framtida etablering

Deltagande i vardagssvenska och svenska från dag ett var för flertalet av deltagarna deras huvudsakliga aktivitet och den skapade struktur, rutin och mening. Samlingarna var en trygg plats med gemenskap som bröt den isolering många upplever. Verksamheten gjorde också att deltagarna fick tänka på något annat än den utdragna asylprocessen och det bidrog till att deras psykiska välmående ökade, deras självförtroende stärktes och de fick nya sociala kontakter. Anordnarna bedömde att verksamheten hade haft mycket stor eller stor betydelse för att deltagarna skulle få en meningsfull sysselsättning under asyltiden.

Studieförbund och folkhögskolor genomförde en mångfald av olika aktiviteter med möten med det omgivande samhället som språkcaféer, studiebesök, gästföreläsningar, deltagande i förenings- och församlingsliv, utflykter, gemensamma arrangemang med andra folkbildningsaktörer med mera. Dessa aktiviteter ledde ibland vidare till nya gemenskaper och kontaktnät som i sin tur är betydelsefulla för såväl välmående och svenskträning som arbete och fritidsaktiviteter.

Många anordnare vittnar om ett tydligt fokus på arbete, genom att till exempel diskutera vars och ens drömmar och planer om framtiden (studie- och yrkesvägledning), möten med arbetsgivare och diskussioner om vad som krävs samt villkor och rättigheter på den svenska arbetsmarknaden, men även mer praktiska inslag som att skriva cv eller få hjälp med att skriva ansökningar har funnits.

Kursen har haft en avgörande betydelse för att påskynda fortsatt etablering i arbets- och samhällsliv. Som tidigare nämnts vittnar anordnarna om att deltagarna blir bättre förberedda för lärandet i sfi och att många deltagare kan gå igenom sfi snabbare. Vissa har gått vidare till andra utbildningar eller till arbete. Genom att skapa en lärandemiljö som fokuserar på att utveckla både språkliga färdigheter och kunskap om det svenska samhället har deltagarna fått de verktyg som behövs för att framgångsrikt integrera sig.

Verksamheten 2015–2023

I detta kapitel sammanfattar vi utvecklingen för de särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och ukrainska flyktingar som Folkbildningsrådet fördelat medel till under verksamhetsperioden 2015–2023.

Omvärldsfaktorer har påverkat behov och utformning av verksamheten

Under verksamhetsåren har antalet asyl- och skyddsökande präglats av stor variation. Under 2015 tog Sverige emot 160 000 flyktingar – ett historiskt antal som ställde helt nya krav på samhället. Till följd av Rysslands invasion av Ukraina ansökte drygt 60 000 ukrainska medborgare om skydd enligt massflyktsdirektivet under 2022 och 2023.

Förutom de flyktingtillströmningar som präglat verksamhetsåren har en betydande omvärldsfaktor varit coronapandemin som på allvar bröt ut under det första kvartalet 2020. Pandemin ställde nya krav på både nya distansbaserade utbildningsformer och att möta de nya utmaningar som uppstod för målgruppen genom den ökade isolation som uppstod under pandemin.

Storleken på statsbidragen har minskat

Statsbidraget har inneburit att aktörer inom folkbildningen snabbt kunnat möta det behov som uppstått till följd av dessa flyktingtillströmningar.

Under 2016, det första helåret med statsbidrag, uppgick finansieringen till 261 miljoner kronor. År 2017–2019 uppgick de fördelade bidragen årligen till runt 170 miljoner kronor. Därefter har medlen legat på något lägre nivåer.

De fördelade bidragens storlek ökade från 91 miljoner kronor år 2021 till 138 miljoner kronor under 2022 till följd av det ökade behovet som tillkom genom skyddsökande ukrainska medborgare. År 2023 minskade dock storleken på fördelade statsbidrag till knappt 29 miljoner kronor. Den minskade finansieringen har påverkat förutsättningarna att nå ut till målgruppen.

Antal deltagare har varierat med storlek på målgrupp och resurser

Antalet deltagare har varierat under åren. Det högsta antalet deltagare, nästan 220 000 (ej unika), uppnåddes under 2016. Antalet deltagare minskade därefter successivt fram till 2021, liksom tillströmning av asylsökande, då knappt 24 200 deltagare medverkade i insatserna. Till följd av tillströmningen av flyktingar från Ukraina, i kombination med extra tilldelning av resurser, fördubblades antalet deltagare under år 2022 då ungefär 46 500 deltagare registrerades. Under 2023 var målgruppen av ungefär samma storlek som 2022, men då statsbidraget uppgick till väsentligt lägre nivåer under 2023 uppgick deltagarantalet detta år till det lägsta under hela verksamhetsperioden – drygt 14 000. Flera anordnare vittnar om att behoven har varit långt större än tilldelade resurser under 2023.

En stor andel av målgruppen har deltagit i insatserna

Svenska från dag ett och vardagssvenska är frivilliga insatser att delta i och inga finansiella incitament har funnits att delta i insatserna. Insatserna har nått en stor del av den potentiella målgrupp som har rätt att ta del av insatserna. Andelen deltagare av denna potentiella målgrupp har varierat något mellan åren, men har under många enskilda år uppgått till ungefär en tredjedel. Under 2016 nåddes 55 procent av målgruppen, vilket är den högsta andelen som nåtts under verksamhetsperioden. Under 2023 var målgruppen relativt stor, men till följd av den begränsade finansieringen nåddes endast nio procent av målgruppen.

Pandemin innebar tillfällig ökning i distansdeltagande

Förutom flyktingstillströmningar har nya krav ställts på utbildningsaktörer till följd av coronapandemin. Innan pandemin genomfördes majoriteten av aktiviteterna genom fysiska träffar. Pandemin ledde till en snabb omställning till digitala distanskurser, vilket utgör en betydande förändring i genomförandeformen. Under det första året med distansdeltagande 2020, uppgick andelen studietimmar som utfördes på distans till ungefär 20 procent. 2021 utfördes ungefär hälften av studietimmarna på distans.

Denna förändring har troligen fortsatt att påverka hur verksamheterna levereras, även om verksamheten i stor utsträckning återgått till fysisk närvaro i takt med att restriktioner lättat. År 2023 uppgick andelen distansstudier till 10 procent av antalet studietimmar vid studieförbunden samt knappt två procent av studietimmar vid folkhögskolor.

Kvinnor har gått från en minoritet till en majoritet av deltagare

Under de inledande verksamhetsåren var könsfördelningen bland deltagare ojämn med en relativt låg andel kvinnor. Under 2015 uppgick andelen kvinnor bland deltagarna till 22 procent. Andelen kvinnor har därefter ökat successivt för varje år som verksamheten bedrivits. År 2020 och 2021 var ungefär hälften av deltagarna kvinnor. År 2022 och 2023 uppgick andelen kvinnor till ungefär 70 procent.

Den ökade andelen kvinnor kan delvis förklaras av ett aktivt arbete bland utbildningsanordnare att nå ut till fler kvinnor, men i stor utsträckning förklaras mönstret av att andelen kvinnor bland asyl- och skyddsökande varierat över tid. År 2015 var andelen kvinnor bland asylsökande 30 procent. Andelen kvinnor bland asylsökande har därefter legat på något högre nivåer – i genomsnitt knappt 40 procent under åren 2016–2023. Den främsta orsaken till en ökad andel kvinnor bland deltagarna under de senare verksamhetsåren kan härledas till en hög andel kvinnor bland ukrainska flyktingar.

Regional spridning

Studieverksamheten har årligen bedrivits i ett stort antal kommuner. 2016 finansierade Folkbildningsrådet verksamhet i 271 av 290 kommuner. Sedan detta år har verksamhet i genomsnitt bedrivits i 190 kommuner under varje verksamhetsår.

Den regionala spridningen av verksamheten har dock varierat något under perioden. Antalet kommuner där verksamhet bedrevs minskade fram till 2021, då verksamhet finansierades i 118 kommuner motsvarande ungefär 40 procent av samtliga kommuner. Detta var det lägsta antalet kommuner med undervisningsverksamhet under hela verksamhetsperioden.

Verksamheten har motsvarat bidragets syfte och mål under alla år

Folkbildningsrådet har under alla år följt upp verksamheten och har kunnat konstatera att verksamheten motsvarat bidragets syften och mål. Detta har även bekräftats i Statskontorets rapport *Utvärdering av folkbildningsinsatser för asylsökande och utrikes födda kvinnor* (Statskontoret 2020) liksom i oberoende forskning.² Sammantaget pekar

² Se bl.a. Fejes, A. och Dahlstedt, M. (2021). Utbildning i migrationens tid: viljor, organisering och villkor för inkludering; Fejes, A., Dahlstedt, M., Mešić, N., Nyström, S. (2018). Svenska(r) från dag ett: En studie av ABFs arbete med asylsökande.

resultaten på att undervisningen inneburit en positiv utveckling för deltagarnas språkutveckling och integrering i det svenska samhället. I nästkommande kapitel förs ett mer utförligt resonemang om verksamhetens värde utifrån nuvarande och framtida behov.

Avslutande diskussion

I det här avslutande kapitlet diskuterar Folkbildningsrådet verksamhetens resultat och arbetsformer samt vilka slutsatser som kan dras utifrån ändamålet och syftet med de särskilda folkbildningsinsatserna för asylsökande år 2023.

Verksamheten motsvarar bidragets syfte

Folkbildningsrådets uppföljning för 2023 visar att verksamheten varit ändamålsenlig. De som deltog har förbättrat sina kunskaper i svenska språket och sin förståelse för och förmåga att hantera det svenska samhällslivet och att söka och få ett arbete. De har fått diskutera och reflektera kring viktiga värderingar som jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter. De har fått inblick i svensk kultur och svenska traditioner. Verksamheten har bidragit med struktur och aktivitet under en ofta stressande asylprocess. För flyktingar från Ukraina har verksamheten på samma sätt bidragit med sammanhang, struktur och hjälpt dem börja integreras i det svenska samhället i en osäker tid. Deltagarna upplever att deltagandet har inneburit gemenskap, ökat självförtroende, nya sociala nätverk och att det har motverkat psykisk ohälsa. Deltagarna har mötts av en välkomnande miljö där de erbjudits praktisk hjälp att ta de första stegen i processen att bygga upp ett nytt liv i Sverige.

Under 2023 har verksamheterna fortsatt präglats av ett stort antal flyktingar från Ukraina samtidigt som anordnarna har haft betydligt mindre resurser för att erbjuda kurser än tidigare år.

Vår bedömning är att verksamheten folkbildning för asylsökande i hög grad har bidragit till en meningsfull sysselsättning under asyltiden och påskyndat etableringen i samhälls- och arbetsliv för dem som beviljas uppehållstillstånd. Utfallet för den enskilde deltagaren påverkas likväl av flera faktorer som personens förkunskaper, den egna motivationen, måendet samt möjligheten att delta i verksamheten.

Kostnaden för verksamheten har dessutom varit mycket begränsad i relation till det stora antal deltagare som nåtts. I snitt låg kostnaden på

drygt 2 100 kronor per deltagare under 2023. Stora värden skapas således av relativt små medel.

Folkbildning för nyanlända skapar förutsättningar för lyckad integration

Folkbildningen har generellt en pedagogik som gör att den är väl lämpad att möta deltagare med särskilda behov och hjälpa dem att nå resultat.

Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för permanent uppehållstillstånd konstaterar att *”många av folkhögskolans deltagare i den ordinarie verksamheten är utrikes födda och har arbetsmarknadsrelaterade motiv för sina studier”* (SOU 2023:25, s.124). År 2022 utgjorde deltagare födda utomlands 28 procent av det totala antalet deltagare som uppnådde behörighet till högre studier via allmän kurs. Folkhögskolan har stor erfarenhet av att lotsa personer med särskilda behov in på arbetsmarknaden, yrkeshögskola eller till högre studier. En uttalad målgrupp är personer med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Av samtliga deltagare på allmän kurs år 2022 hade 35 procent någon form av funktionsnedsättning.

Utifrån anordnarnas rapporter kan man sluta sig till att folkbildningens pedagogik och metodik lämpar sig väl för den verksamhet som finns inom folkbildning för asylsökande. När vi jämför vad forskning säger med praktiska exempel från folkbildning för asylsökande ser vi att alla delar av en framgångsrik integration kan återfinnas i en väl fungerande folkbildningsverksamhet. Fejes och Dahlstedt (2021) har i sin forskning kommit fram till fem faktorer för en lyckad integration. Dessa fem faktorer är:

1. Sociala relationer – personer som kan vara förebilder eller vägvisare och som kan bidra till att man får träna på sitt språk och introducera en till nya sammanhang och sociala kontakter.
2. Lärare och cirkelledare – dessa är otroligt viktiga och kan bidra till att utveckla en känsla av tillhörighet. Forskningen visar att många lärare och cirkelledare går långt utanför sitt uppdrag för att stötta asylsökande och andra migranter.
3. Utbildning – bland annat genom att få träna språket och utveckla kunskap om samhället skapas förutsättningar för att utveckla en känsla av tillhörighet. Inte minst är sammanhanget viktigt, där stöd ges för att klara tillvaron ”här och nu”.

4. Sammanhang – utöver språkutbildning är det också viktigt med tillträde till andra sammanhang där man är välkommen och känner sig sedd. Som till exempel språkcaféer, gym, träning och idrott.
5. Arbete och praktik – där kan ens kompetens bekräftas och utvecklas. Man får använda språket i ett meningsfullt sammanhang och får kunskap om hur den svenska arbetsmarknaden fungerar.

Uppföljningen av verksamheterna visar att cirklarna ger långt mycket mer än lärande om det svenska språket och det svenska samhället. Cirklarna är ofta en viktig del av deltagarnas liv och har stor betydelse, inte minst mot bakgrund av den otrygga och stressfulla situation personer som flytt ofta lever i. Cirklarna är en plats för omfattande ideellt socialt arbete där socialt stöd av olika slag tillhandahålls och personliga relationer utvecklas. Cirkelledare spelar en viktig roll i att bistå deltagarna med socialt stöd, vilket sträcker sig bortom den formella undervisningen. De hjälper ofta till med exempelvis kontakter med sjukvården och översättning av dokument från myndigheter. Många cirkelledare är flerspråkiga, har stor kulturell förståelse och i flera fall egen erfarenhet av migration. Det är framgångsfaktorer både i själva undervisningen, och i bredare mening då de kan fungera som vägvisare till nya sammanhang. Genom verksamheten och den välutvecklade samverkan som studieförbund och folkhögskolor har med andra aktörer i lokalsamhället får många deltagare tillträde till lokalt föreningsliv, arbetsliv, kulturliv med mera. Sammantaget visar uppföljningen av verksamheterna att de genom kombinationen av utbildningsaktiviteter, personligt stöd, sociala mötesplatser och att öppna dörrar till lokala meningsfulla sammanhang skapar praktiska förutsättningar för en lyckad integration.

Framåtsyftande förslag

Under åren som verksamheterna genomförts har folkhögskolor och studieförbund byggt upp en välfungerande infrastruktur och ett betydande strukturkapital i form av bland annat kunskap, kompetens, relationer, arbetsformer och material för att påskynda nyanländas etablering i det svenska samhället.

Detta strukturkapital gjorde att verksamheterna snabbt kunde mobilisera och skala upp sin verksamhet när ett stort antal personer anlände till Sverige kort tid efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Folkbildningsrådet kunde snabbt fatta beslut om att utöka målgruppen för verksamheten till personer som omfattas av massflyktsdirektivet, och

under den första tiden var svenska från dag ett den enda större och breda samhällsinsats som personer som omfattas av massflyktsdirektivet kunde ta del av.

Enligt Migrationsverkets prognoser, uppdaterade i februari 2024, för utvecklingen under åren 2024 till 2027 kommer antalet asylsökande inte att minska successivt utan planeras ligga på cirka 12 000 per år. Totalt väntas omkring 40 000 personer med tillfälligt skydd befinna sig i Sverige när massflyktsdirektivet löper ut. Flertalet av dem väntas då ansöka om uppehållstillstånd på annan grund, främst asyl, under 2025 (Migrationsverket, 2024).³ Krig och säkerhetspolitisk oro i Europas närområde gör att ytterligare flyktingströmmar inte kan uteslutas.

Till följd av att folkbildning för asylsökande upphör helt kommer det struktur- och förtroendekapital som folkhögskolorna och studieförbunden byggt upp under lång tid att försvinna. Skulle det längre fram fattas beslut om att finansiera insatserna igen, eller uppstå ett plötsligt behov likt 2015 eller 2022 då ett stort antal skyddssökande kom till Sverige under kort tid, kommer studieförbund och folkhögskolor inte ha förutsättningar att möta upp behovet på det skyndsamma och framgångsrika sätt de tidigare gjort.

Sfi inte ett självklart alternativ vid flyktingtillströmningar

Sfi är inte ett självklart alternativ att erbjuda vid eventuella framtida flyktingtillströmningar. Asylsökande har som utgångspunkt inte rätt att delta i sfi och utbildningen är inte heller utformad för målgruppen. Sfi är i huvudsak en kvalificerad språkutbildning, vilket innebär ett mer begränsat fokus på samhällskunskap, hälsa och delaktighet i det svenska samhället.

Därtill är möjligheten att på kort tid skala upp sfi sannolikt begränsad givet att det redan idag är svårt att rekrytera behöriga lärare (SOU 2020:66). Skolinspektionens nyligen genomförda tematiska kvalitetsgranskning av 30 enheter för undervisning i sfi visade på bristande kvalitet i 24 av dem, vilket ytterligare pekar på vilken utmaning det skulle vara att skala upp verksamheten med kvalitativt innehåll (Skolinspektionen, 2023).

Erfarenheter från mottagandet av flyktingar från Ukraina har visat att det har funnits praktiska svårigheter för ukrainska medborgare att delta i sfi även efter att den möjligheten öppnats upp. Till skillnad från deltagande i svenska från dag ett så har ingen reseersättning utgått till ukrainska sfi-deltagare, vilket hindrar deltagande då kostnaden för resor, mat, kläder och

³ Om det tillfälliga skyddet inom massskyddsdirektivet upphör kommer antalet asylsökande enligt Migrationsverkets prognos vara högre än 12 000 under 2025.

medicin ofta överstiger dagersättningens storlek. Som framgått tidigare i denna rapport kan verksamheterna som erbjuder folkbildning för asylsökande i stor utsträckning anpassas utifrån deltagares olika förutsättningar, exempelvis genom att anpassa kurstider i dialog med deltagarna, skapa förutsättningar för barn att följa med och möjliggöra nivåindelning med hjälp av volontärer. Inom sfi finns sämre möjligheter till den typen av anpassningar.

Verksamheten väl utformad för förslagen om kunskapsprov

Regeringen vill införa krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för att beviljas permanent uppehållstillstånd. Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för permanent uppehållstillstånd (SOU 2023:25) lämnade i maj 2023 förslag på hur ett kunskapsprov kan utformas. Utredningen rekommenderade regeringen att ge folkbildningen ett uppdrag att förbereda personer inför testerna. Testerna föreslås introduceras från år 2027, vilket kan väntas leda till en fortsatt efterfrågan på kurserna.

Utredningen föreslår att delprovet i det svenska språket ska pröva hörförståelse på en nivå som motsvarar A2 enligt den gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning (GERS). Studieplanen⁴ för vardagssvenska innehåller kunskapsmål som är mycket snarlika beskrivningarna av nivå A2 i GERS⁵. Utredningen föreslår vidare att tyngdpunkten i delprovet om det svenska samhället ska vara att testa sådana grundläggande kunskaper som behövs för att kunna vara en del av det svenska samhället. Delprovet grundas i utredningens förslag på anpassade delar av materialet *Om Sverige* från webbplatsen Informationsverige.se. Svenska från dag ett täcker en liknande tematik och undervisningsmaterial från Informationsverige.se används frekvent.

Länsstyrelsernas statistik visar att en mycket begränsad andel av statsbidraget för TIA-insatser förmedlade via länsstyrelserna har gått till språkkurser (Länsstyrelsen Värmland, 2023). Folkbildningsrådets stöd till svenskkurser har helt dominerat utbudet. Detta talar för att TIA-insatserna inte kommer att kunna möta det behov som kommer att finnas av att förbereda personer på testerna.

⁴ Se Folkbildningsrådet (2022). Särskilda villkor för Svenska från dag ett och Vardagssvenska i studieförbund 2023.

⁵ Se Skolverket (2007). Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning, s. 24–26.

Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för permanent uppehållstillstånd bedömer vidare att införande av test i språk- och samhällskunskap kan leda till stress och oro (SOU 2023:25, s.393). I detta sammanhang vill vi lyfta forskning från Folkhälsomyndigheten som pekar på att civilsamhällets engagemang i flyktingmottagandet skapar sociala relationer som bidrar till psykiskt välmående hos flyktingar (Folkhälsomyndigheten, 2021). Det kan antas att folkbildningsinsatser därmed minskar samhällets kostnader relaterade till psykisk ohälsa.

Angeläget att resursen folkbildning för asylsökande kan säkerställas

Sammanfattningsvis riskerar nedläggningen av verksamheterna leda till att Sverige får en försvagad förmåga att möta behov av att förbereda personer för arbete och delaktighet i det svenska samhället. Det är därför vår bedömning att det är mycket angeläget för såväl samhället som för individerna att den resurs som verksamheten folkbildning med asylsökande utgör kan säkerställas för framtiden.

Referenslista

Fazel, M., & Reed, R.V. (2018). *The impact of mental health and traumatic life experiences on refugees' and migrants' childrens' psychological and academic outcomes: A systematic review and meta-analysis*. I: *The Lancet Psychiatry*, vol.5, nr.7, s. 590–603.

Fejes, A., Dahlstedt, M. (2021). Utbildning i migrationens tid: viljor, organisering och villkor för inkludering.

Fejes, A, Dahlstedt, M., Mešić, N., Nyström, S. (2018). Svenska(r) från dag ett: En studie av ABFs arbete med asylsökande.

Folkbildningsrådet (2022). Särskilda villkor för Svenska från dag ett och Vardagssvenska i studieförbund 2023.

Folkbildningsrådet (2022). Särskilda villkor för Svenska från dag ett i folkhögskola 2023.

Folkhälsomyndigheten (2021). Socialt deltagande och psykisk hälsa bland flyktingar. Resultat från en kartläggande litteraturöversikt om begreppet socialt deltagande och om sambandet mellan flyktingars sociala deltagande och psykiska hälsa.

IOM (2023). Ukrainians and third-country nationals under temporary protection in Sweden.

KLIVA-utredningen (2020). Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk. SOU 2020:66.

Länsstyrelsen Värmland (2023). Tidiga insatser för asylsökande.

Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 3.B.20 enligt regleringsbrevet för 2022. <https://integration.lansstyrelsen.se/tidiga-insatser-for-asylsokande-aterrapportering-2022/>

Migrationsverket (2024). Verksamhets- och utgiftsprognos Februari 2024.

Schweitzer, R.D., Brough, M., Vromans, L., & Asic-Kobe, M. (2018). *The Association Between Mental Health, Chronic Disease and Health-Risk Behaviors in refugees and Migrants: A Systematic Review*. I: *Journal of Immigrant and Minority Health*, vol.20, nr.1, s. 230–247.

Skolinspektionen (2023). Undervisning inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare. Att lära sig och utveckla ett funktionellt andraspråk.

Skolverket (2007). Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning, s. 24–26.

<https://www.skolverket.se/getFile?file=2144>

UNHCR (2017). Policy Brief: Mental Health and Psychosocial Support Among Refugees and Migrants.

Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för permanent uppehållstillstånd (2023). Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd. SOU 2023:25.

Tabellbilaga

Tabell A. Antal arrangemang, studietimmar, deltagare samt andel kvinnor per län, svenska från dag ett, studieförbund 2023

Län	Antal arrangemang	Antal studietimmar	Antal deltagare	Andel kvinnor (%)
Blekinge län	51	1 430	408	79
Dalarnas län	8	482	54	54
Gotlands län	5	299	34	50
Gävleborgs län	16	483	204	63
Hallands län	34	1 098	391	68
Jämtlands län	14	437	135	70
Jönköpings län	12	255	80	85
Kalmar län	7	281	60	93
Kronobergs län	35	1 097	307	63
Norrbottnens län	43	1 788	507	46
Skåne län	98	4 701	1 071	69
Stockholms län	150	5 848	1 809	71
Södermanlands län	67	2 194	537	75
Uppsala län	4	110	20	80
Värmlands län	36	1 616	307	71
Västerbottens län	76	2 826	547	59
Västernorrlands län	23	991	322	73
Västmanlands län	52	1 437	470	78
Västra Götalands län	162	6 275	1 537	72
Örebro län	70	1 850	566	66
Östergötlands län	44	1 829	493	72
Totalsumma	1 007	37 327	9 859	69

Källa: STUV/Gruppstatistik studieförbund, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Tabell B. Antal arrangemang, studietimmar, deltagare samt andel kvinnor per län, vardagssvenska, studieförbund 2023

Län	Antal arrangemang	Antal studietimmar	Antal deltagare	Andel kvinnor (%)
Blekinge län	10	501	100	78
Dalarnas län	3	128	37	62
Gotlands län	-		-	
Gävleborgs län	5	291	37	68
Hallands län	4	174	37	62
Jämtlands län	1	40	7	57
Jönköpings län	6	240	58	79
Kalmar län	4	164	37	92
Kronobergs län	8	385	87	61
Norrbottnens län	31	1 281	485	51
Skåne län	29	1 327	376	70
Stockholms län	62	2 560	837	71
Södermanlands län	8	347	84	69
Uppsala län	3	168	25	68
Värmlands län	5	202	39	41
Västerbottens län	19	944	162	64
Västernorrlands län	18	746	108	60
Västmanlands län	15	621	160	70
Västra Götalands län	54	2 729	545	65
Örebro län	1	40	9	33
Östergötlands län	19	762	268	53
Totalsumma	305	13 650	3 498	65

Källa: STUV/Gruppstatistik studieförbund, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Tabell C. Antal deltagarveckor, kursdagar och deltagare samt andel kvinnor per län, svenska från dag ett, folkhögskolor 2023

Län	Antal deltagarveckor	Antal kursdagar	Antal deltagare	Andel kvinnor (%)
Blekinge län	255	135	7	86%
Dalarnas län	469	759	51	82%
Gotlands län	130	104	4	75%
Gävleborgs län	59	59	10	70%
Hallands län	-	-	-	-
Jämtlands län	109	66	3	67%
Jönköpings län	763	275	44	66%
Kalmar län	20	20	5	100%
Kronobergs län	254	116	13	69%
Norrbottnens län	267	145	119	66%
Skåne län	2 701	1 774	120	58%
Stockholms län	1 111	1 206	139	75%
Södermanlands län	66	82	17	82%
Uppsala län	125	100	4	50%
Värmlands län	108	22	1	0%
Västerbottens län	546	415	25	52%
Västernorrlands län	507	502	39	69%
Västmanlands län	19	92	24	75%
Västra Götalands län	1 097	1 014	93	78%
Örebro län	345	234	26	69%
Östergötlands län	110	66	3	67%
Totalsumma	9 061	7 186	747	70%

Källa: Statistikrapport, folkhögskola, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Tabell D. 149 kommuner med svenska från dag ett eller vardagssvenska, studieförbund 2023

Ale	Forshaga	Karlstad	Mora	Stockholm	Vårgårda
Alingsås	Gagnef	Katrineholm	Motala	Strängnäs	Vänersborg
Alvesta	Gnesta	Kramfors	Munkfors	Strömstad	Värnamo
Arboga	Gotland	Kristianstad	Mölnadal	Strömsund	Västervik
Arvika	Grums	Kristinehamn	Mörbylånga	Sundsvall	Västerås
Bengtstors	Gällivare	Kungsbacka	Norberg	Surahammar	Växjö
Berg	Gävle	Kungälv	Norrköping	Söderköping	Ystad
Boden	Göteborg	Kävlinge	Norrtälje	Södertälje	Åmål
Bollnäs	Hagfors	Köping	Norsjö	Sölvesborg	Ånge
Borgholm	Hallsberg	Laxå	Nybro	Tibro	Årjäng
Borlänge	Hallstahammar	Lerum	Nyköping	Tingsryd	Åstorp
Borås	Halmstad	Lessebo	Nässjö	Tranås	Älmhult
Botkyrka	Haninge	Lidköping	Olofström	Trelleborg	Älvdalen
Bromölla	Helsingborg	Lilla Edet	Orust	Trollhättan	Älvsbyn
Bräcke	Hofors	Lindesberg	Partille	Trosa	Ängelholm
Båstad	Huddinge	Linköping	Perstorp	Tyresö	Örebro
Dals-Ed	Hylte	Ljungby	Piteå	Täby	Örnsköldsvik
Degerfors	Härnösand	Ljusdal	Ragunda	Uddevalla	Östersund
Dorotea	Hässleholm	Ljusnarsberg	Ronneby	Ulricehamn	Östra Göinge
Enköping	Höganäs	Ludvika	Sala	Umeå	
Eskilstuna	Jönköping	Luleå	Sandviken	Uppsala	
Eslöv	Kalmar	Lund	Sjöbo	Uppvidinge	
Fagersta	Karlsborg	Lysekil	Skellefteå	Vadstena	
Falkenberg	Karlshamn	Malmö	Skinnskatteberg	Varberg	
Falköping	Karlskoga	Malå	Skövde	Vimmerby	
Flen	Karlskrona	Mark	Stenungsund	Vingåker	

Källa: STUV/Gruppstatistik studieförbund, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Tabell E. 49 kommuner med svenska från dag ett eller vardagssvenska, studieförbund 2023

Alvesta	Kristianstad	Svalöv	Älvsbyn
Arvika	Landskrona	Södertälje	
Burlöv	Leksand	Tomelilla	
Eksjö	Ludvika	Umeå	
Färgelanda	Malmö	Uppsala	
Gotland	Markaryd	Vellinge	
Göteborg	Mullsjö	Vetlanda	
Helsingborg	Norrköping	Vindeln	
Hjo	Nyköping	Västervik	
Hällefors	Piteå	Västerås	
Härnösand	Sandviken	Ånge	
Jönköping	Skellefteå	Åre	
Kalix	Skurup	Örebro	
Karlskrona	Stockholm	Örnsköldsvik	
Kiruna	Storuman	Östra Göinge	
Kramfors	Sundbyberg	Alingsås	

Källa: Statistikrapport folkhögskola, SCB. Folkbildningsrådets bearbetning.

Tabell F. Slutlig fördelning av statsbidrag för vardagssvenska och svenska från dag ett (kr), studieförbund 2023

	Svenska från dag ett	Vardagssvenska	Summa bidrag (avr)
Arbetarnas Bildningsförbund	3 640 300	1 089 600	4 729 900
Studieförbundet Bilda	677 100	342 300	1 019 400
Folkuniversitetet	1 218 300	300 000	1 518 300
Ibn Rushd studieförbund	319 600	111 300	430 900
Kulturens Bildningsverksamhet	66 100	39 900	106 000
Medborgarskolan	1 128 500	256 700	1 385 200
Nykerhetsrörelsens Bildningsverksamhet	2 842 000	508 000	3 350 000
Sensus studieförbund	930 500	492 400	1 422 900
Studieförbundet	1 336 000	455 200	1 791 200
Studieförbundet Vuxenskolan	1 670 900	618 000	2 288 900
Summa	13 829 300	4 213 400	18 042 700

Källa: Årsredovisning 2022, Folkbildningsrådet 2023.

Tabell G. Slutlig fördelning av statsbidrag för svenska från dag ett (kr), folkhögskolor 2022

Folkhögskola	Summa bidrag	
Folkhögskola	DV Sv fr dag ett	
	Svenska fr dag ett	
Stockholms län	999	1 918 200
Alma	120	230 400
Birkagårdens	23	44 200
Bromma	26	49 900
Hagabergs	18	34 600
Jakobsbergs	0	0
Kaggeholms	0	0
Kista	266	510 700
Långholmens	0	0
Röda Korsets	40	76 800
Sankt Ignatios	63	121 000

Skarpnäcks	0	0
Skeppsholmens	105	201 600
Sundbybergs	325	624 000
Ågesta	13	25 000
Uppsala län	95	182 400
Region Uppsala	95	182 400
Södermanlands län	82	157 400
Nyköpings	82	157 400
Östergötlands län	66	126 700
Liljeholmens	0	0
Marieborgs	66	126 700
Jönköpings län	240	460 800
Braheskolan på Visingsö	39	74 900
June	86	165 100
Mariannelunds	74	142 100
Mullsjö	25	48 000
Ädelfors	16	30 700
Kronobergs län	114	218 800
Grimslövs	82	157 400
Markaryds	32	61 400
Kalmar län	20	38 400
Gamleby	20	38 400
Gotlands län	64	122 900
Gotlands	64	122 900
Blekinge län	135	259 200
Litorina	135	259 200
Skåne län	1 291	2 478 800
Albins	119	228 500
Eslövs	0	0

Fridhems	104	199 700
Furuboda	111	213 100
Glimåkra	38	73 000
Glokala	57	109 400
Hyllie Park	83	159 400
Kvarnby	156	299 500
Munka	0	0
S:ta Maria	112	215 000
Skurups	52	99 800
Sundsgårdens	55	105 600
Tora Vega	38	73 000
Önnestads	258	495 400
Österlens	60	115 200
Östra Grevie	48	92 200
Västra Götalands län	831	1 595 500
Angered	254	487 700
Arbetarrörelsens i Göteborg	213	409 000
Dalslands	101	193 900
Hjo	31	59 500
Hjälmared	24	46 100
Mångkulturella Finska	32	61 400
Nordiska	0	0
Vinga	176	337 900
Värmlands län	22	42 200
Ingesunds	22	42 200
Örebro län	203	389 800
Hällefors	44	84 500
Karlskoga	0	0
SIMA	43	82 600
Örebro	116	222 700

Västmanlands län	83	159 400
Västerås	83	159 400
Dalarnas län	354	679 700
Brunnsviks	328	629 800
Leksands	26	49 900
Mora	0	0
Gävleborgs län	58	111 400
Färnebo	58	111 400
Västernorrlands län	378	725 800
Höla	118	226 600
Härnösands	64	122 900
Mellansels	27	51 800
Ålsta	169	324 500
Jämtlands län	48	92 200
Bäckedals	0	0
Åredalens	48	92 200
Västerbottens län	298	572 200
Medlefors	84	161 300
Storumans	72	138 200
Umeå	103	197 800
Vindelns	39	74 900
Norrbottnens län	138	264 900
Framnäs	36	69 100
Kalix	39	74 900
Malmfältens	52	99 800
Älvsby	11	21 100
SUMMA	5 519	10 596 700

